

HET GERICHT GODS IN DE PREDIKING DES WOORDS

DOOR DR K. DIJK
HOGLERAAR AAN DE
THEOLOGISCHE HOGESCHOOL
TE KAMPEN

Inhoud

I. Verzwakking van dit element?	3
II. Gevolgen der verzwakking.	8
III. Puriteinen en Piëtisten.....	14
IV. Ons eigen antwoord.	20
V. Hoe prediken wij het gericht?	26
VI. Aspecten in de gerichtsprediking.....	32
VII. De soberheid in deze prediking.....	38

I. Verzwakking van dit element?

Het is nu dertig jaren geleden, dat de later Utrechtse hoogleraar *Dr M.J.A. de Vrijer*, destijds Nederl. Herv. predikant te Odijk (Utr.), in zijn geschrift *De Gereformeed-Ethischen*, over zijn eigen ethische richting, die toen reeds in de periode van haar nabloei gekomen was, deze critiek oefende: “Daarom is een der sterkste redenen van de on-populariteit der ethische richting, dat zij bepaalde diep in ons volk gegrifte dogma's, verwaarloosde. Zij verwierp ze niet, maar zij negeerde ze. Maar ons volk voelt dat negeeren zeer wel aan en loopt naar andere predikers, die de ziel des volks uitspreken. Ik denk hier aan de dogma's van de autoriteit van Gods Woord, van Zijn souvereiniteit, van de praedestinatatie, van het eeuwig oordeel.... Hoe weinig b.v. hoorde ik ethische dominees wijzen op dat geweldige oordeel, dat met den dood ons wacht; ik bedoel geen grof-realistische bangmakerij, maar een prediking, die wijst op den grooten dag, die ons allen eens rekenschap van doen en geloof zal vragen. “ (blz. 89, 90).

Deze zelfde klacht rijst in deze tijd van meer dan één kant in onze eigen gereformeerde kring tegen de prediking, zoals ze nu gehouden wordt en waarop thans de gemeente week in week uit “teren moet. “

Men, — ik spreek liefst wat algemeen om geen gedachten te wekken aan een bepaalde groep, — merkt te weinig, te zwak, te flauw de geest van het apostolisch woord in 2 Cor. 5:11: “*Wij dan wetende de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof, welke “schrik” niet mag opgevat worden in subjectieve zin, nl. als de vrees des Heren maar moet verstaan worden in objectieve betekenis als (zoals Grosheide in K.V. blz. 78 zegt) “de schrik, die van den Verhoogden Heiland, voor Wiens rechterstoel wij allen moeten verschijnen, uitgaat.”*

Van deze schrik, van deze vrees, (*Dr Berkhof* wees daarop in zijn geschrift: *De crisis der midden-orthodoxie*), horen we te weinig in de preken.

Het thema: “God is Rechter, schik u om Hem te ontmoeten”,

ontbreekt te veel.

Op bekering en geloof wordt te weinig aangedrongen; te zwak wordt gewezen op de borggerechtigheid van Christus als het enige rustpunt van ons hart in de “grote dag des Heeren”; het is vaak alleen de taal der “berusting” of “heiliging” die gehoord wordt, en de roeping ten opzichte van de z.g.n. onkerkelijken (waarom zeggen we niet: ongelovigen) klinkt luider dan het vermaan om ons zelf te onderzoeken of wij voor Christus durven te verschijnen. Heeft ook op de Theol. Hogeschooldag van 1948 *Dr B. Wielinga*, in al z'n wisselingen toch echt-kind der Afscheiding, niet eenzelfde klacht laten horen, toen hij ons terug riep tot de diep-ernstige prediking van de oude Afscheidenen, die, zij het ook vaak eenzijdig en te subjectief, niet ophielden met hun hoorders te dringen tot waarachtige “hartgrondige bekering” en te wijzen op de ontzaglijke verantwoordelijkheid van allen, omdat ze zonder onderscheid geopenbaard moeten worden voor de rechterstoel van Christus? Die toon wordt over het algemeen in de prediking van vandaag niet meer gehoord, en, zo vragen velen in de Gereformeerde Kerken, hoe komt het, dat dit kenmerkende element, dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken veel en veel minder gemist wordt, bij ons min of meer op de achtergrond is geraakt?

Ligt de oorzaak misschien in de leer der z.g.n. “veronderstelde wedergeboorte”, die ook de kinderen houdt voor deelgenoten der genade Gods, of in onze kerkbeschouwing, waarin wij de gemeente zien niet als een verzameling van “geroepenen” alleen, of als een gemeenschap van zondaren, of als een groep van verlorenen in Adam, maar, (en dit naar de woorden der Schrift), als de vergadering der gelovigen, die hun zaligheid alleen in Jezus Christus zoeken? Is deze “devaluatie” gevolg van onze principiële opvatting van de bediening van het Woord als de dienst van de boodschap des Heeren aan de gemeente van Jezus Christus, die we ook aanspreken als: geliefde broeders en zusters in onze Heere Jezus Christus, èn van deze instelling, dat we niet een evangelisatiewoord spreken maar de kudde Gods, die onder ons is, weiden met de staf van het

Evangelie? Ik wil niet ontkennen, dat een verkeerd gebruik van deze gereformeerde, — ik meen te mogen zeggen bijbelse — visie op de gemeente en op de prediking, sommigen er toe verleid heeft aldus te redeneren: ik heb met de gemeente Gods te doen; *zo is er dan geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn* (Rom. 8 : 1); over deze verdoemenis behoeft ik dus niet te spreken; — ik zou ook niet graag beweren dat altijd voldoende gerekend is met de waarheid, dat niet allen Israëel zijn, die van Israëel zijn, en evenmin dat er overal “zuiver-onderscheid” gepreikt wordt, maar ik kom er tegen op, dat onze belijdenis van de kerk van Christus, welke belijdenis de apostel ook uitspreekt van de plaatselijke kerken van Rome en Corinthe, van Efeze en Filippi, nl. dat we te doen hebben met de gemeenschap der heiligen, de prediking van het oordeel Gods achteruit gedrongen heeft; wie de kerk, en dus ook de kinderen als leden van de kerk ziet in Schriftuurlijk licht, aanschouwt tegelijk, dat er kaf onder het koren is en . . . weet de schrik des Heeren; de eenzijdigheden mogen nimmer tegen de leer uitgespeeld worden, alsof die niet deugt, maar moeten worden verdrongen door de zuivere belijdenis, gelijk ook de Generale Synodes der Gereformeerde Kerken, handhavende onze kerkbeschouwing in al haar rijkdom, aangedrongen hebben op de eis van zelfonderzoek, van bekering, van geloof, daarbij wijzende op de ernst van het oordeel van Hem, voor Wiens rechterstoel wij allen moeten geopenbaard worden; in dit opzicht mag onze Synodes geen verwijt treffen.

Op nog andere factoren moet gewezen worden. Wie het hier besproken verschijnsel van een zekere achteruitstelling van het oordeel Gods zoekt te verklaren, moet vooral hier op letten, dat wij in deze “verachtering” voor een groot deel te doen hebben met een reactie; een reactie tegen het valse mysticisme in ons vaderland, dat met een zekere wellust over hel en verdoemenis spreekt, en dit zó vaak en zó grof doet, dat z'n zware prediking geen indruk meer maakt, en tevens een reactie tegen de overdreven puriteinse levensopvatting van vele piëtisten, dit het smalle pad nog enger willen maken dan het in de werkelijkheid is, en met de schrikkelijkste oordelen dreigen als één voetstap

buiten de grenzen gezet wordt; ik kom hierop later nog terug, maar wie geen onbekende is met de vaak bangmakende prediking in die kringen, welke preken de donders van Gods Wet en wraak met 'n soort sportief genoeg laten rollen en God voorstellen als een boeman voor alle zondaren, begrijpt er iets van, dat de gereformeerde prediking tegenover deze “helse verschrikkingen” gesteld heeft een lokkende, nodende verkondiging van het Evangelie en een vertroostende bediening van het Woord der genade, waarbij, — en dit erkennen we met schaamte —, het element van het gericht Gods soms in de vergeethoek geraakt is.

Ook moet, ter beoordeling van dit “vergeten deel” of liever van deze nalatigheid, gelet worden op de zij het vaak onbewuste invloed van de theologie om ons heen, die niet aan ons voorbij gaat, maar veel meer de richting van veler denken en doen bepaalt dan wij zelf bevroeden.

In de twintiger jaren moesten we vechten tegen de infiltratie van de, door *Dr de Vrijer* zelf gewraakte ethische beschouwingen en methoden, die opzettelijk Gods oordeel verzwegen, omdat dit niet lief en zacht genoeg was; later is er bekoring uitgegaan van de dialectische theologie, wier crisisconstructie heel iets anders dan de bijbelse leer van *het* oordeel Gods, en wier leer der laatste dingen, zoals Prof. *Berkouwer* reeds in zijn boek over *Karel Barth* heeft uiteengezet, een volstrekt andere is dan die der Oude Christelijke Kerk en die van Zondag 19 uit onze Catechismus; *Barth* verwerpt het dies irae, dies illa (dag des toorns) als weergave van het wereldgericht, omdat de Rechter Jezus Christus, Degene is, Die liet gericht Zelf gedragen heeft (blz. 172), en Prof. *van Niftrik* zwijgt in zijn *Kleine Dogmatiek* niet over het oordeel, maar is toch heel vaag over het verloren gaan van de ongelovigen; deze theologen ontkennen de mogelijkheid van de eeuwige verdoemenis niet, maar komen door hun dialectische Christus-beschouwing tot de onmogelijkheid der mogelijkheid. Spreek ik te bout, wanneer ik zeg, dat die wind ook op ons kerkelijk erf hier en daar door de reten dringt en zelfs meer kracht oefent, dan men wil erkennen.

En dan is er eindelijk nog een reden. We verkeren tegenwoordig in een “apostolaatsstemming”. Tegen die term heb ik bezwaar, omdat Christus het apostolaat aan de twaalven gebonden heeft, heel persoonlijk, maar goed, ik neem ze even over om de geestesgesteldheid van velen te tekenen.

De deuren moeten open voor hen, die buiten zijn. We hebben een boodschap voor de wereld. We willen trekken en winnen en we zoeken de bekering van “onkerkelijken”.

Welnu, zo zegt men, dan moeten we zo lief mogelijk zijn en vooral geen scherpe dingen zeggen; dan moeten we ons wachten voor de wit-zwarte tegenstelling van geloof en ongelooft, van genade en toorn, van zaligheid en verdoemenis, en maar niet veel spreken over dit ontzaglijke, dat wij niet geloof, verloren gaat; laten we toch wat milder zijn, en. . . ja, de loochening van de wezenstriniteit, van Christus' godheid van Zijn ontvanging van de Heilige Geest, van Zijn lichamelijke opstanding, van de verzoening door Zijn bloed, van de eeuwige straf, is wel een ernstige dogmatische dwaling maar mag niet gekwalificeerd worden als ongelooft, dat ons schuldig stelt, diep-schuldig voor God ...

Zó wordt er geredeneerd ook onder ons, en zo zijn wij aangeland aan de oevers der tolerantie, waar we liever niet meer de “dreunende klanken” van Gods gericht laten horen en wij het woord “verdoemenis” liever niet in onze mond nemen. Dat klinkt immers te hard, en wee ons als we niet meer gerekend kunnen worden tot de “milden”, en we ook daarom geen plek meer vinden in de grote Oecumene, waarin plaats is ook voor velen, die “Gods gramschap” een antieke, archaïstische voorstelling vinden, welke voor het moderne leven heeft afgedaan.

II. Gevolgen der verzwakking.

De sterkere of zwakkere verwaarlozing van de boodschap der wrake Gods heeft hier en daar voor ons eigen kerkelijk leven onaangename gevolgen gehad.

Een deel van het kerkvolk is niet meer tevreden, en de klachten over de prediking in 't algemeen nemen eer toe dan af; ik weet wel, dat vele klachten onbillijk zijn en dat tegenover de critiek van de ene zijde de hartelijke waardering van de andere ons weer in het evenwicht brengt, maar wij mogen voor deze critiek zeker de oren niet sluiten. Ze beweegt zich in deze richting, dat de “moderne” prediking te weinig ingaat op de zin der Schrift en teveel om de boodschap heenpraat; dat ze het bevindelijke leven niet durft aan te raken en schijnbaar angstvallig het werk des Geestes *in* ons schuwt; dat ze veel te sporadisch de ernstige verkondiging van het oordeel Gods laat horen en niet waarschuwend genoeg is; dat ze voor een groot deel vreemd is aan het “bewegen tot het geloof” en meer allerlei nieuws van vandaag op de preekstoel brengt met een religieus-morele strekking er bij dan het eenvoudig Evangelie van Christus, dat getuigt van het smalle pad èn de brede weg; dat ze haar kracht zoekt in allerlei gewaagde termen en soms “straattaal”, en te weinig plaats gunt aan de fijne taal der Schrift die de vertolking is van wat er omgaat in de harten van Gods kinderen, ook als ze smeken: *ga niet in het gericht met Uw knecht, want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn* (Psalm 143:2). Nu versta men mij goed.

Ik vermeld deze dingen niet omdat naar mijn mening de predikers aan alle verlangens kunnen voldoen; ze werken in 1952 en niet meer in 1900 of zelfs 1925; ze spreken de taal van deze tijd en het preek-genre is anders dan vroeger, evenals wij (ik bedoel de generatie van mijn leeftijd) toen wij jong waren, — dat is nu veertig jaar geleden, — een andere trant begeerden dan het domineesgeslacht van de vorige eeuw; ik verblijd mij erover, dat ook de manier, waarop de boodschap der genade gebracht wordt, niet verstart, maar met haar tijd meegaat, al

moet ze zich van de trivialiteit dezer ruwe dagen vrij houden, en ik zou in dit opzicht niet graag de klok terugzetten. Maar al geef ik dit alles voor de volle honderd procent toe, dit neemt niet weg, dat er in de bovengenoemde klachten veel is, wat helaas niet kan ontkend worden, en dat ons als predikers tot bezinning moet dringen. Tot bezinning vooral omdat de taak, die we in de kracht Gods hebben aanvaard, zwaar is. Boodschapper te zijn van de eeuwige dingen is een soms angstig verantwoordelijk werk. Wachter te wezen op Sions muren is een schier-onvervulbare-taak. Waker te mogen zijn over mensen, over voor de eeuwigheid geformeerde levens, stelt eisen, die eigenlijk te hoog voor ons zijn. En daarbij komt, dat wij deze schat dragen in aarden vaten en zelf als predikers te weinig beven voor de schrik des Heeren; wij boodschappen beklemmend-zware dingen aan de gemeente zonder dat onze zielen voldoende beheerst worden door de huivering over deze ontzaglijke ernst, en wie daarvoor oog krijgt, heeft het moeilijk. Moeilijk ook, omdat wij niet graag in de fout der piëtisten willen vervallen, en bang zijn dat we een zoekende, schuchtere, naar-troosthijgende ziel zouden afstoten; moeilijk, omdat de verkondiging van het gericht Gods altijd dit gevaar in zich besluit, dat een worstelend kind van God, dat deze prediking hoort, niet tot het geloofsvertrouwen maar tot nog meer twijfel aan zijn verlossing bewogen wordt.

We zijn dus bezig met een moeilijk punt. Het schijnt niet zo'n toer te wezen te voldoen aan het verlangen van sommigen om veelvuldiger en luider de boetebazuin te blazen, en door de schrille tekening van hel en verdoemenis de eenvoudigen te laten sidderen in de banken; er zijn dominees, die hiervan hun wekelijks weerkerend Zondagswerk maken, en die het "den volke" aanzeggen in een taal, waarbij geen woord evangelisch-Nederlands is. Maar.... zouden onze kerkleden dit willen? Maakt de geestelijke toestand in de kerken, waarin dit wel gebeurt, hen verlangend naar deze "dreigende rollers" en dreunende klanken?

Zijn in tal van gemeenten, waar zó gepreekt wordt, de harten niet afgestompt, de jongeren niet vervreemd van het Evangelie,

en de ouderen niet verstijfd in een on-godsdienstigheid, waarin ze benauwd door het leven gaan en in een doffe berusting dit leven verlaten?

Neen, er ligt niets aantrekkelijks in de methoden van het donderend of jammerend Piëtisme, en. . . het blijft voor iedere dominee, die zichzelf kent, altijd een zwaar werk om in scherpe intonatie en in “vlammende woorden” te prediken, dat onze God een verterend vuur is.

* * *

Maar het moet toch.

Wij mogen er niet over zwijgen. Hoe moet dit dan gebeuren?

Wanneer we op deze vraag een antwoord geven, zullen we eerst hiervoor onze ogen wijd opendoen, dat ook in dit gewichtig punt van de preek het verband tussen dogma, confessionele overtuiging, dogmatiek en prediking heel sterk spreekt.

Ook al aanvaarden wij niet de Barthiaanse stelling, dat de dogmatiek om de verkondiging een levensfunctie van de kerk is, moeten wij wel heel sterk zien het contact, de nauwe connectie tussen het dogma en de preek, en ook wat het gericht Gods betreft, niet alleen in zijn eschatologische openbaring maar ook in zijn presente activiteit, is beslissend hoe wij dit gericht naar luid der Schrift, belijden.

Laat ik enkele; voorbeelden mogen geven.

We beginnen met de roomse gerichtsprediking, vooral in de boete-prediking van de Dominicanen, die thans nog overal rondtrekken om de “gelovigen” uit hun dut wakker te doen schrikken; bij Rome ligt het motief heel sterk in de leer van de verdienstelijkheid der goede werken en in de vergelding van alles, wat hier wel of niet voor de kerk gedaan wordt; hier beslist de overschatting van de moraal en tegelijk de onverbreekbare binding van de mensen aan de priesters, zodat de realistische schildering van de vlammen der hel naar het voorbeeld van *Dante's* fantasie, niet zozeer bedoelt het kerkvolk voor God te

doen beven dan wel voor de macht van de clerus en het te bewegen, neen niet tot het geloof in de Here Jezus Christus maar tot de door de kerk voorgeschreven goede werken. De boeteprediker, aldus de roomse homileet *Dr Jakob Herr* in zijn *Praktischer Kursus der Homiletik* (blz. 137), wil de toehoorders bewegen tot inkeer in zichzelf en tegelijk tot afkeer van de zondige daden, (die de genade verliesbaar zouden kunnen maken); de vijfde vastenprediking bij Rome gaat over het jongste gericht, maar het doel van dit oordeelswoord is: leef zo (hier beneden in dit tijdelijk-aards bestaan), dat ge op den jongsten dag een gunstig oordeel verwachten moogt (blz. 159), en dit alles wordt weer met de biecht in verband gebracht. Het komt alles op de kerk en de dienst van haar genademiddelen neer; het gericht Gods drijve de mens naar Rome; onder de wijde boog van haar genadevolle beschutting is veiligheid; wel komt de dies irae, maar het sacrament, dat Rome biedt, leidt veilig door het oordeel heen; wie het laatste oliesel ontvangt vreeze de rechterstoel van Christus niet.

Zó mogen wij o.i. niet over Gods gericht spreken. Dan gaat de kracht van de prediking onder in de glorie van de kerk en haar heilsbemiddelende, alleen-zaligmakende arbeid.

Maar aan de andere kant, mogen we ook niet uit vrees voor moralisme en utilisme, deze ernstige boodschap van de vierschaar en de toorn Gods verzwakken en het accent eenzijdig verleggen op de liefde Gods, die ons tot wederliefde moet dringen.

Zo doen, in stoute negatie, de oude vrijzinnige theologie en in zachter vorm, meer gecamoufleerd, de opvattingen van de rechts-modernen, al pogen zij de justitia Dei (de gerechtigheid Gods) sterker tot haar recht te doen komen; zo treft men ook de devaluatie aan bij de Vermittelungstheologen en de Ethischen ten onzent, (ik denk hierbij bv. aan en der theses van *Ds Netelenbos* in 1920, die plaats wilde geven aan een zekere wederherstelling aller dingen en de mogelijkheid van een algehele verlossing van allen niet buitensloot), en in diezelfde lijn ligt de dialectische voorstelling, die wel van een constant

gericht en een constante crisis spreekt, zelfs over ons geloof en over onze liefde en heel ons Christendom, maar tegelijk in Jezus Christus, Die het oordeel Gods gedragen heeft, de totalitaire vrijspraak aanschouwt, welke alle gericht op zij schuift.

Dr Berkouwer heeft om deze visie een frappante overeenkomst gezien tussen *Karl Barth* en *Samuel Huber* (1547-1624), eerst predikant in de buurt van Bern, en na 1592 hoogleraar in Wittenberg, die de leer der praedestinatie ontkende en het universalisme aanhing, — ook al ligt *Barth*'s beschouwing niet in de lijn van deze theologie.¹ Zo vinden we ook bij theologen als *Miskotte* en *Van Niftrik* niet die klare en scherpe Schriftuurlijke uiteenzetting van het oordeel en de straf Gods, van Zijn toorn, die eeuwig op de ongelovigen blijft rusten, welke we van hen mochten verwachten; in prekenbundels uit die kring missen we een prediking, zoals *De Vrijer* die toch wel begeerde, en het verwondert ons dan ook niet, dat in de Hervormde Kerk velen klagen *dat zij de "volle Schrift" niet meer horen*. *De Vrijer* zou hiervan zeggen: de geformeerde taal staat ons volk nader dan de "Kierkegaardiaansche stijl", en *Ds Buskes* heeft op een predikanten-vergadering van de Hervormde Kerk, tegenover een rechts-moderne dominee, heel eerlijk dit uitgesproken, dat het ernstig-belangstellende gereformeerde kerkvolk niet door hemzelf noch door de vrijzinnige predikant getrokken werd maar in de kerk kwam bij *Ds Renime*, de in '49 ons plotseling ontvallen bekende leider van de Gereformeerde Bond, die de oude klanken deed horen en zijn hoorders met liefde waarschuwde: bekeert u, want het gaat op een eeuwigheid aan. Horen we dezelfde klacht niet in het zo pas genoemde geschrift van *Dr Berkhof*?

Het is daarom allerminst overdreven wanneer we deze deva-luatie ook in eigen kring, (ik heb hierover ook boven reeds gesproken) zien als gevolg van een beïnvloeding door een niet gereformeerde dogmatiek, en daarom moeten we broodnodig

¹ Zie over *Samuel Huber* o.m. mijn boek: *Om 't eeuwig welbehagen*, 3e druk, blz, 117.

tot onze eigen gereformeerde dogmatische overtuiging terug.

Dit is in menig opzicht een levensbehoefte. We leven veel te dynamisch en te weinig statisch in de goede zin des woords.

Velen zijn bang geworden voor dogmatische uiteenzettingen en rillen als ze het woord *leer* horen, hoe bijbels dit woord ook is.

Vandaar zoveel slapheid en toegevendheid, zoveel “oecumenische mildheid” die de ene concessie na de andere doet, en we moeten uit deze inzinking, want ik kan het niet anders zien dan een droeve depressie, zo gauw mogelijk uit; we moeten weer de heerlijkheid aanschouwen van onze Confessie, die de taal der Schrift spreekt, die haar waarheid vertolkt, die ook de waarheid van Gods vreselijk oordeel over alle ongelovigen uitspreekt in een taal, die ieder verstaan kan, en die geen enkele poging doet om in weekheid des harten tegemoet te komen aan de weerstand van het mensenhart, dat van Gods oordeel niet weten wil.

III. Puriteinen en Piëtisten.

Het laatste voorbeeld, dat ik wil geven van het nauwe verband tussen dogma en prediking, vooral ten opzichte van het oordeel Gods, is van andere aard dan wat ik hierboven besproken heb. Het raakt de boete-, de oordeels-, de straf-, de bekeringsprediking uit de piëtistische en puriteinse kringen, welke een merkwaardig product is van de eenzijdigsubjectivistische opvatting van het heil Gods en van de on-evangelische overdrijving van de leer der Wet en onze ellende. Nu moeten we hierin wel scherp onderscheiden. Het Piëtisme maakt een wondere buiteling door, vanaf de Engelse Puriteinen als *Perkins* en *Gray* en de Nederlandse als *Voetius* en vooral de broeders *Teellinck*, via het separatisme van *Van Lodenstein* en *Koelman* en later het donatisme van *De Labadie*, tot het mysticisme van *Lampe* en *Schortinghuis*, van *Kuypers* en *Smijtegelt* en de tegenwoordige piëtistische stromingen in ons vaderland. We mogen al deze uitingen niet in één adem noemen, en toch loopt er één draad door, nl. deze, dat èn door *Teellinck* c.s. krachtens de kerkpraktijk van hun dagen èn door de lateren in verband met hun uitwendige verbonds- en kerkbeschouwing in de prediking de samengekomen gemeente niet gezien werd als de gemeente van Christus, gewassen en verlost door Zijn bloed, maar als het saamgestroomde volk in de volkskerk, als de willekeurige gemeenschap van gelovigen en ongelovigen, van bekeerden en onbekeerden; de kudde ging teloor onder de verwereldlijking van de kerk en in die desolate toestand, waarin vooral in de 18e eeuw de kerk verkeerde, moest de boetebazuin wel met kracht geblazen worden.

Dat komt er van als de “volkskerkgedachte” de belijdenis van de “vergadering der gelovigen” verdringt. Dan staat men niet meer op het standpunt der Schrift, dat de gemeente is de kudde van de goede Herder, waarin ook hypocrieten zijn, maar laat men die kudde-belijdenis los en ziet men het kerkvolk als een groep van saamgekomenen ten hoogste saamgeroepenen, onder wie ook wel enkele kinderen Gods zullen zijn; het accent ligt dan geheel anders en de donder der Wet moet sterker klinken dan

het fluitspel van het Evangelie, waaraan deze onbekeerden nog niet toe zijn.

Zo is het reeds in de 16e en 17e eeuw gebeurd, vooral door de puriteinen.

Met name noem ik de Engelse *William Perkins*, die in de prediking zó aangrijpend en schokkend over het gericht kon spreken, dat de mensen sidderden. *Dr Hugo Visscher* schrijft hierover uitvoerig in zijn werk over *Amesius*, en *Dr J.J. van Baarsel* (in leven predikant te Deventer) merkt in zijn dissertatie over *William Perkins* op: “Het woord verdoemenis kon hij met zulk een nadruk uitspreken, dat het nog langen tijd een somberen nagalm in de oren der schare achterliet” (blz. 41); wel liet *Perkins* nimmer na de boodschap der reddende liefde Gods aan deze waarschuwing toe te voegen, en is zijn prediking zeker niet eenzijdig te noemen, maar de verkondiging van het oordeel Gods droeg toch een buitengemeen zwaar accent.

De bekende puriteinen *Teellinck* e.a. hebben hier te lande met ontroerende ernst de gedeformeerde volkskerk, die hoe langer hoe dieper wegzonk, tot bekering en geloof opgeroepen en haar het gericht des Heeren voorgehouden; *Prof. Dr H. Bouwman* heeft dit ten opzichte van *Willem Teellinck* duidelijk in het licht gesteld in zijn voortreffelijke oratie over *Willem Teellinck en de praktijk der godzaligheid* (1928), waarin hij er op wijst, dat deze begaafde prediker als eerste eis op de weg der zaligheid heel scherp heeft gesteld de kennis, “dat de mens door de zonde der genade Gods onwaardig en van nature een kind des toorn is en de eeuwige dood verdiend heeft” (o.a. blz. 24); “het speeltuig van *Willem Teellinck* was gestemd in de toon van een boeteprofeet, (blz. 56), en hij heeft kerk en volk opgeroepen tot bekering om aan het oordeel Gods te ontvlieden. Dezelfde klanken beluisteren we bij *Voetius* en *Vader Brakel*, en in scherpe, opschrikkende intonatie in de dreigende prediking van *Gerhardus Kuypers* te Nijkerk, die in de achttiende eeuw door zijn ontdekkende preken ver-om-zich-heen-grijpende “reveils” heeft verwekt, en niet alleen op de Veluwe maar ook in Groningen en Drente geestelijke beroering

van zeer sterke mysticistische emoties heeft veroorzaakt.

Wilhelmus Schortinghuis heeft in Midwolda op eenzeldere manier getracht de slapende kerk en de dommelende Christenen wakker te schudden, en (men leze er de waarderende biographie van *Prof. de Vrijer* op na) hij heeft het uitwendig christendom van zijn tijd niet gespaard maar in felle bewoordingen gewaarschuwd.

We zouden nog verschillende oude schrijvers als *Smytegelt*, *van der Groe* e.a. kunnen aanhalen, maar genoeg, de oordeelsprediking is bij hen allen gevolg van een zeer bepaalde dogmatische inslag, welke we nu nog vinden in het mysticisme van allerlei slag, dat vooral in het zuiden des lands nog welig tiert, en voert tot een wettische verkondiging van het oordeel Gods, die de arme zondaar alleen maar verschrikt en hem geen sprankje hoop geeft voor de eeuwigheid; deze gerichtsboodschap is vaal van doodsheid en stoot af door haar ruwheid; zij wordt niet gedragen door de ontfermingsvolle liefde van Christus, die roept, steeds luider roept: haast u om uws levens wil.

* * *

In dit verband moeten we ook nog onze aandacht geven aan het Methodisme, al stem ik terstond toe, dat het moderne Methodisme, ook in het actieve Leger des Heils, en in de vervloeide en verzwakte Buchman-beweging, weinig over het gericht Gods spreekt; in die kringen, evenals in de meer luidruchtige Youth for Christ-beweging, (waarom toch weer zo'n Engelse naam?), overheerst het Halleluja en domineert het accoord der verlossing. Maar het oude Methodisme, het geestelijk reveil van *Wesley en Whitefield*, vertoonde althans deze eenzijdigheid niet. Hun confessionele instelling ten opzichte van verbond en genadewerk, van wedergeboorte en geloof, van bekering en volharding, leidde hen er toe heel sterk de nadruk te leggen op de bekeringsworsteling, waarin de zondaar eerst verschrikt wordt door de baren en golven van Gods oordeel, die over hem gaan. Dat oordeel heeft *Wesley* de kinderen van zijn tijd, die zich Christenen noemden maar soms

erger waren dan de heidenen, met diepe ernst aangezegd: Gods wraak is op uw hoofd en uw veroordeling, uw verdoemenis sluimert niet. In het voetspoor van *Spener* en *Francke* te Halle hebben de Engelse methodisten uit het midden der achttiende eeuw gepoogd het volk van hun tijd te bewegen tot het geloof en ze hebben dit gedaan wetende de schrik des Heeren; hun theologische ideeën raakten wel, zoals *Dr C.N. Impeta* in zijn dissertatie over “*De leer der heiliging en volmaking bij Wesley en Fletcher*” (1913) duidelijk heeft uiteengezet, het spoor der Schrift bijster, maar in zover ze zich aan de Bijbel bleven vastklemmen, hebben ze menigeen gebracht tot een nieuwe bezinning, tot een inkeer, die als vrucht des Geestes leidde tot het geloof in Christus. Eenzelfde weg bewandelden in later tijd de meeste revival-predikers; ik herinner met name aan *Dwight Lyman Moody* (gest. 1899) en *Ira D. Sankey* (gest. 1908), wier liederen nog onder ons bekend zijn; liederen meest van sterk evangelisch karakter en soms ook arme-lijk-oppervlakkig maar toch diep-ernstigwaarschuwend, dat de Rechter voor de deur staat. En in ons eigen land denken we aan een man, een vurig evangelist als *Joh. de Heer*, die niet ophoudt in ons volksleven de bazuinklank van het Maranatha te doen horen. In al deze stemmen trillen de tonen van heimwee naar de komst van Jezus maar ook van bewogenheid over een wereld, die door Hem zal geoordeeld worden:

Sta op uit de doden, o zondaar en leef!
Dat Christus ook over u lichte!
Sta op uit de doden, o zondaar! — of beef
voor God en het jongste gerichte.

Nu zijn we het met de methodistische en ook met de adventistische grondstellingen niet eens en in hun eschatologische beschouwingen is veel, zeer veel, dat wij op grond van de Heilige Schrift verwerpen. Wij kunnen hun pelagianiserende opvattingen van de wilsvrijheid van de mens en zijn eigen aandeel in zijn redding, waardoor o.i. te kort gedaan wordt aan de soevereine genade Gods, in geen enkel opzicht aanvaarden, maar wij moeten ondanks dit alles waardering hebben voor de ernstige manier, waarop deze richtingen

gepoogd hebben en nog pogen recht te laten wedervaren aan de boodschap van het gericht des Heeren en van Zijn eeuwige straf over allen, die *niet* in de Zoon geloven.

Het moet ons zelfs verheugen, dat in hun evangelisatie-arbeid deze toon niet gemist wordt en liederen worden gezongen als het eenvoudige “versje” van de oude C.S. Adema van *Scheltema*:

“Bijna bewogen” de Rechter komt!
“Bijna getrokken” uw mond verstomt.
Geen “bijna”, troost of baat
Als d' oordeelsure slaat.
Dan zegt de Heer: “te laat,
't Is nu te laat!

of het andere lied uit de Neerbosch-zangen van P. J. Moeton:

De helle dreigt. Daar is geen hope meer,
Daar straalt geen licht in 't duister immermeer,
Daar hoort men slechts gewezen en kermen,
Daar is 't “*te laaf*” voor Gods ontfermen.
O vreeslijk woord! o vreeslijk woord!

Wanneer nu deze klanken gehoord worden daar, waar in belangrijke punten de overtuiging dwaalt, hoe veel te meer moet in onze prediking en in onze evangelisatie-arbeid de stem klinken, die niet alleen spreekt van genade maar ook van gericht, die niet alleen de zegen ons voorhoudt maar ook de vloek, die niet slechts wijst op een open maar ook op een gesloten deur, en die niets afdoet van de majestueuze boodschap der gerechtigheid Gods, waartegen het menselijk hart zich altijd weer verzet en welk stuk het het liefst zou uitbannen uit de christelijke religie. Mits we dit ook doen in de eigen gereformeerde stijl, d.w.z. in de samenhang onzer belijdenis, welke wij aanvaarden als de overeenstemming met het Woord Gods, en dus zo, dat we ons in elk deel van deze arbeid verantwoord weten voor Hem, Die ons roept. De gerichtsprediking drage dus, en zij kan dit zeer zeker, een confessioneel-gereformeerd karakter; dogma en preek steunen

hier elkaar en het eerste werkt op het tweede in; wanneer onze evangelisten aan het woord zijn en van de Rechter spreken, moet het te merken zijn, dat zij deze waarheid anders behandelen dan *Wesley* het deed, dan *Joh. de Heer* het doet, en dan in een Amerikaanse opwekkingsmeeting hiervan getuigd wordt; onze prediking drage ook in dit opzicht een eigen cachet, en wie zich daarvoor mocht schamen, wie liever niet als gereformeerd voor de dag wil komen, wie doodsbenauwd is, dat men zal merken, dat hij tot die groep behoort, spreke liever niet, of . . . late zich door anderen als hun vocaal gebruiken. Ook hier luistert de prediking van het Woord Gods nauw, en we willen over dat “nauwe” spreken, wanneer wij de vraag beantwoorden waarom wij over de dies irae niet zwijgen mogen en hoe wij het Maranatha hebben te vertolken. Ook voor deze dienst geeft de Schrift de lijnen aan.

IV. Ons eigen antwoord.

De boodschap van het gericht Gods, zo moet ons antwoord zijn op de vraag, welke we hier bespreken, heeft een plaats in de bediening van het woord der genade, in de prediking van het Evangelie van Christus, en wel in de eerste plaats omdat deze prediking is de *dienst van het Woord Gods*. Zij is niet de weergave van onze ervaring; zij is nog minder een beschouwing over onderwerpen, die “ons liggen”; zij is allerminst een reportage van allerlei nieuws van de week en een interessant journaal van het wereldgebeuren, waarin wij kunnen stoppen wat wij willen; zij mag zeker niet ingesteld zijn op de smaak der hoorders, die graag gestreeld worden, maar zij is de verkondiging van het *gehele* Woord Gods en van *alle* waarheden, die Hij in dit Woord geopenbaard heeft; zij ontsluit de heilshistorie en ook de “belevingen” van Gods kinderen, zoals deze in de Psalmen tot uiting komen; zij opent de profetie en het vermaan der goddelijke wijsheid; zij behandelt de Brieven der apostelen en ook de Openbaring aan Johannes; zij brengt de boodschap van de nodende, lokkende, kloppende Jezus maar niet minder van Hem, Die ten gerichte komt, en zij zwijgt niet, zij mag niet zwijgen over Gods straf, over de verdoemenis, over het heilig recht des Heeren; de openbaring van dit gericht komt zij telkens in de Schrift tegen en geen prediker behoeft lang naar zulke teksten te zoeken; de Schrift is er vol van, en wie dit “stuk” nooit aanraakt, ontloopt het in onverantwoordelijke eenzijdigheid.

Reeds om deze reden mag de boodschap van het gericht Gods in de prediking niet gemist worden en *moet* zij van de Rechter spreken.

Of, om dit laatste in wat andere woorden te zeggen, mag zij het *eschatologisch* element in de ontsluiting van het Woord des Heeren niet verwaarlozen. Wat bedoelen wij met dit laatste?

Onder de eschatologie verstaan we de leer van de laatste dingen, en dan niet alleen de dingen, die plaats zullen vinden aan het einde der wereld, maar ook alles wat met ons gebeurt na

het einde van dit aardse leven; in deze eschatologie komt dus ter sprake ons sterven, de toestand van de ziel na de dood, de wederkomst van Christus, ons eeuwig lot, en in dit alles hebben we niet alleen met de zaligheid te doen en met een hemel, waarin de overwinnaars de palmtakken dragen, maar evenzeer met het oordeel en met de hel, waarin het vuur niet wordt uitgeblust.

Een oordeel, dat zeker ook nu present is, want onze God is een verterend vuur.

Een oordeel, dat ook in dit heden zijn vlammen doet laaien over de wereld.

Een oordeel, dat de aarde doet beven en het schepsel verbaasd doet staan.

Maar een oordeel, dat in zijn felle verschrikking pas na dit leven en in de eeuwigheid openbaar wordt, wanneer er geen ontkoming mogelijk is.

Welnu, aan dat oordeel komt in de dienst van het *goddelijk* Woord een plaats toe niet minder dan aan Gods reddende liefde, en al gaan Bethlehem en Golgotha voorop, al spreken we eerst van het kruis, het *Maranatha* mag geen ogenblik verdrongen worden, en de bede: kom, Heere Jezus, moet door deze prediking heenklinken.

Dit is, vooral in deze apocalyptische tijden, een punt van groot gewicht.

Er zijn omstandigheden, waarin het accent op de eschatologie moet vallen, en het *dies irae* een der hoofdthema's van de prediking dient te zijn; ik meen, dat we zulke tijden thans beleven, en dat het gereformeerd karakter van onze prediking ook hierin moet uitkomen, dat wij deze actuele noodzaak niet voorbijzien en ons oog gericht houden op Christus' toekomst.

Dit hangt ook ten nauwste hiermee samen, dat de prediking is de dienst van het *medium gratiae*, van het genademiddel, van het Woord Gods als instrument des Geestes, en dit Woord houdt niet alleen de blijde boodschap der verlossing in, of wil

men het Evangelie der zaligheid, maar ook de heilige eis van Gods Wet, die ons ontdekt aan onze diepe ellende, die ons beschuldigt en veroordeelt, die ons bestraft en voor Gods aangezicht neerwerpt en uit welke Wet wij ons vonnis kunnen lezen. Daarbij moet, gelijk eigenlijk vanzelf spreekt, behoedzaam gewaakt worden, dat de harmonie tussen Wet en Evangelie niet verbroken wordt; we mogen in de ontdekkende Wet-prediking geen ogenblik vergeten, dat wij met de gemeente van Christus te doen hebben, maar al is dit alles zo, toch moet deze toon in de prediking gehoord worden, niet alleen bij de behandeling van de Zondagsafdelingen 2-4 van de Heidelb. Catechismus, maar ook in de dienst des Woords over teksten uit Rom. 3 en 7; uit Hebr. 10 en 12 en de Brief van Judas, welke stoffen vaak verwaarloosd worden; in de prediking moet branden het vuur van de schrik des Heren, en de prediker vergete niet de gemeente te waarschuwen, dat zij ook gekomen is tot God, de Rechter over allen, en wij allen geopenbaard moeten worden voor de rechterstoel van Christus, *J. van Andel* wijdt in zijn *Vademecum Pastorale* (1910) aan deze eis een apart hoofdstuk, dat hij aldus besluit: "Maar het: bekeert u en geloof het Evangelie! . . . mag in geen prediking ontbreken", en waaraan hij onmiddellijk verbindt een beschouwing over de plaats van Christus' wederkomst in de preken (blz. 177 ev.).

* * *

Er is nog een tweede hoofdreden, die ons tot de gerichtsprediking dringt, en waaraan de bijzondere aandacht moet gegeven worden.

Deze hoofdreden is, dat de prediking is de bediening van de sleutelmacht en de sleutelen van het koninkrijk der hemelen openen maar sluiten ook; wijzen naar een geopende doch ook naar een toegegrendelde poort; zijn de tekenen van de verlossing maar ook van het gericht, en dit laatste element mag niet ontbreken, omdat niet allen Israël zijn, die van Israël zijn; omdat er kaf is onder het koren; omdat het voor een ieder aankomt op persoonlijke bekering des harten, en omdat er in de kerkdienst zeker ook ongelovigen aanwezig zijn. Wanneer wij

de gemeente beschouwen als vergadering der gelovigen, en de kinderen ook tot deze kudde rekenen, ze dus niet minder dan de volwassenen als zodanig beschouwen en behandelen, houdt dit allerminst in, dat om die reden de boodschap des gericht's mag en kan wegblijven; over de verdoemenis moet ook worden gesproken evenals de apostel Paulus in zijn Brief aan de gemeente te Corinthe, aan de geroepen heiligen, die de genade van Christus deelachtig zijn, spreekt over hen, die de Here Jezus Christus niet liefhebben en deswege een vervloeking zijn; daarom zegt Zondag 31 van de toesluiting: . . . *daarentegen allen ongelovigen en die zich niet van harte bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang als zij zich niet bekeren, naar welk getuigenis des Evangelies God zal oordelen, beide in dit en in het toekomstige leven.* Nu willen we op deze bediening van de sleutelmacht noch dogmatisch noch kerkrechtelijk dieper ingaan; we veronderstellen, dat zulks voldoende bekend is; het is hier, in de behandeling van ons onderwerp, alleen de vraag, hoe dit alles in de preek moet verwerkt worden, en bij die vraag en haar beantwoording hebben we in de eerste plaats te doen met een factor, die in dit stuk van de grootste betekenis is, nl. met onze beschouwing van de kerk van Christus, dat is dus van de plaatselijke kerk, en met ons oordeel der liefde, (want wij kunnen niet in het hart zien), over de kerkleden.

Ik heb deze factor reeds even genoemd, maar hier kom ik er op terug, want hier is het de vraag, of zulk een beschouwing de oordeelsprediking niet uitsluit. Op deze vraag heb ik zoeven reeds een antwoord gegeven. Toen heb ik er op gewezen, dat wanneer wij naar luid der Schrift de kerkleden voor *gelovigen, geheiligden in Christus Jezus* (vandaar de uitdrukking in het Doopsformulier), zelfs *uitverkorenen* houden (*houden voor* komt o.m. voor in het Bevestigingsformulier voor predikanten, nl.: de gemeente, die God roept tot de *zaligheid en houdt ze als voor schapen Zijner weide*), dit alles niets afdoet van het feit, dat wij, echt-Schriftuurlijk, ook rekenen met de werkelijkheid, dat er hypocrieten in de kerk zijn, en daarom de gerichtsprediking niet

achterwege blijven kan.

Onze gereformeerde vaders hebben met deze schijnbare tegenstrijdigheid, (die tegenwoordig vaak weergegeven wordt als de paradox tussen perfectum en futurum) weinig moeite gehad. Wie de preken van *Calvijn* leest, (ik herinner hier aan de kostelijke uitgave van *Douma* en van *der Vegt*, en de theologisch-hoogstaande inleiding van de laatstgenoemde), wordt telkens weer getroffen door elke afwezigheid van een dualisme, een scheiding tussen de bijbelse kerk-gedachte enerzijds, en de empirische erkenning en waardering anderzijds. Een man als *William Perkins*, die, zoals we in het tweede hoofdstuk zagen, heel sterk het accent op de verhouding van het oordeel Gods heeft gelegd, heeft in zijn boek *Prophetica sive de sacra et unica concionandi ratione tractatus nervosissimus*, de predikers keer op keer voorgehouden, dat hij *naar het oordeel der liefde* behoort aan te nemen, dat alle gemeenteleden *uitverkorenen zijn*, wat *Perkins* meent te kunnen staven met een beroep op de uitspraken der apostelen als bv. Efeze 1:4; 1 Thess. 1:4; 1 Petrus 1:1, 2. Maar diezelfde puriteinse prediker zegt ook, dat niet een op de tien, ja nauwelijks één op de duizend God prijst en dankt; en dat het grootste deel der bijzondere kerken uit dienstknechten in schijn bestaat (zie *Van Baarsel* a.w. blz. 288). Wanneer we *Hoornbeek* en *Voetius*, *Hyperius* en *Martinus* raadplegen vinden we dezelfde twee lijnen, en de gereformeerde predikers der negentiende eeuw, zowel uit de kerken der Doleantie als die uit de kerken der Afscheiding hebben geen andere klank laten horen. Men leze om hem alleen te noemen, (omdat hij door velen geschuwd wordt als de vader van de zgn. veronderstelde-wedergeboorte-leer, die in feite niet bestaat) de preken van *Dr A. Kuiper* bv. de oudejaarsavondpreek over *o God, wees mij zondaar genadig*, en die over *Bekeert u*, en de bezwaren tegen een eenzijdige evangelieprediking verstommen; men verdiepe zich nog eens in de tere bundel sacraments-overdenkingen *Voor een distel een mirt*, en men behoeft geen bewijs meer, dat deze man met zijn verbondsbeschouwing *geen* zorgeloze Christene maakte. Zijn

leerlingen hebben niet anders geoordeeld. De prediking is, zo merkt *J. C. Sikkel* op in een van zijn geschriften, de arbeid van de touwgesel, die Christus ons leerde vlechten; zij is het “*scheiden van het snode van het kostelijke*”, want zo alleen kunnen wij *de mond des Heren zijn tot dit volk*. (Jeremia 15:19). Hoe dit moet gebeuren bespreken wij straks. Hier zij alleen nog opgemerkt, dat de bediening der sleutelmacht tevens moet kennen de bewogenheid van het apostolaat.

Hier moet uitkomen, dat, zoals *Dr B. Wielenga* heeft opgemerkt in zijn Catechismus-Verklaring (II blz. 690), welk een heerlijk ambt het herdersambt is, nademaal “zo grote dingen daardoor uitgericht worden, ja, hoe noodzakelijk het is om de mensen ter zaligheid te brengen” (Bevestigings formulier).

Wie dit in het oog houdt doceert niet, maar preekt. Hij houdt geen referaat of meditatie maar preekt direct. Hij brengt een boodschap, die een antwoord verwacht, *en ook de keerzijde laat zien*, de keerzijde van de geopende deur, om niemand te bedriegen; een boodschap, die aandringt op een beslissing en een beslist leven; niet in de barthiaanse zin van een actualistische beslissing elke dag weer, maar van de keuze in eens, die elke dag beleefd en bevestigd wordt; door zulk een boodschap moet de prediking worden beheerst, en... dan vallen de vaak gekunstelde onderscheidingen tussen voor- en onderwerpelijk, tussen heilshistorisch en exemplarisch, tussen dogmatisch en bevindelijk, tussen exegetisch en practicaal (welke tweeheid nimmer een tegenstelling behoeft te zijn en mag wezen) radicaal weg, en de dienst des Woords wordt hoe langer hoe meer de dienst van de boodschap der bekering en des geloofs, der genade en... der wrake Gods, welke beide elementen niet mogen ontbreken.

V. Hoe prediken wij het gericht?

Aan alles, wat in het voorafgaande gezegd is over de prediking als dienst *des Woords*, als bediening van *het middel der genade*, als oefening van de *sleutelmacht* moet nog één gewichtige factor worden toegevoegd, en wel deze, dat we in de prediking des Evangelies ook te denken hebben aan hen, *die buiten staan*. De prediking van het oordeel Gods is ook noodzakelijk, omdat de kerkdienst publiek is en er ook niet-gelovigen, (tegenwoordig zeggen we in wat zachter vorm onkerkelijken) kunnen luisteren en inderdaad meeluisteren. Dezulken, en nu raak ik tegelijk het evangelisatie-werk met name in de verkondiging van de blijde boodschap, hebben wij ongetwijfeld te winnen, te lokken, te noden tot Jezus met de liefelijkste beloften van Gods heil, maar we mogen daarbij ons niet beperken tot de taal van het Evangelie doch we moeten ook de eis en de vloek van de Wet laten horen; neen niet om deze mensen bang te maken en ze op deze wijze als een troep sidderende vluchtelingen naar Jezus te drijven, maar om ze te bewegen tot het geloof; zal de dienst der evangelisatie in getrouwheid zijn taak vervullen, dan zal hij ook met evenveel kracht moeten zeggen, dat wie zich niet bekeert en niet in Christus gelooft, het leven niet zal zien en onder Gods toorn blijft. Dit laatste mag niet verzwegen worden. Er *is* tweemaal eeuwig lot. Er *is* ook tweemaal pad tot de eeuwigheid. Er *is* een smalle en een brede weg, en de laatste voert tot het verderf.

We zijn wel eens geneigd om deze zijde van de boodschap Gods te camoufleren, maar ze kan niet verborgen blijven. Zelfs niet daar, waar de jubel van het Evangelie de boventoon heeft.

Men denke, om dit ene voorbeeld te noemen, aan Romeinen 8, het hooglied van de zekerheid des geloofs, dat met deze jubel inzet: *zo is er geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn*. Wat 'n blijde overwinningsklank!

Wat een vrede en zaligheid! *Geen verdoemenis!*

Ja, maar er zijn weinig teksten in de Bijbel, die zo scherp het tweevoudig pad der mensen boodschappen als deze jubel.

Geen verdoemenis, zeker, maar alleen voor *degenen, die in Christus Jezus zijn*.

Dit is dus heel beperkt; dit trekt een harde scheidingslijn onder de mensen; dit zegt, dat er *wel* verdoemenis is voor degenen, die *niet* in Christus Jezus zijn en niet in Hem geloven; zij gaan verloren, en. . . laat nu in geen enkele prediking, ook niet in de evangelisatiewoorden deze donkere kant achterwege blijven.

Zeker, deze rede klinkt hard, maar onze Heiland, Die als geen onzer kon zeggen: *leert van Mij, want Ik ben zachtmoedig*, heeft deze hardheid nooit gemedend; Hij, Die roept: *komt allen tot Mij*, laat in hetzelfde hoofdstuk (Math. 11) het schrikkelijk *wee u* over Galilea's steden voorafgaan, en Zijn rede in Kapernaüm is hard (Joh. 6), omdat Hij, Die gekomen is om vuur op de aarde te werpen, de crisis voltrekt, en met heilige keur het snode van het kostelijke scheidt. Durven wij dit aan in Jezus' naam? Of zijn we daarvoor te lief geworden?

Zijn wij getrouw als het hierop aankomt, dat wij de goddeloze zullen aanzeggen, dat het hem kwalijk zal gaan, ondanks alle schijn van deze verwarde wereld, en houden we tegenover de devaluering van het Evangelie vast aan het gericht Gods? ook aan deze prediking, dat het de mens gezet is eenmaal te sterven en *daarna het oordeel*? Er is wel reden voor de vrees, dat menigeen, uit reactie tegen allerlei boete- en donderpreken, zich aan deze stoffen niet meer waagt; we moeten immers bij die stoffen scherpe lijnen trekken; we lopen dan gevaar een farizeïstische koers in te varen; we veroordelen dan licht tal van mensen, die hartelijk-religieus zijn maar van de Bijbelse waarheden weinig of niets moeten hebben; we stoten dan eerder af; we krijgen zo'n slechte naam; we worden in het slop der bekrompenen geplaatst, en... is het dan niet verstandiger deze "donders" te bewaren totdat de mensen, de bekeerde mensen, de gefundeerde mensen ze verdragen kunen? Zo redeneert en zo vraagt men, terwijl men zelf zonder veel moeite het antwoord kan vinden in Gods Woord. Want niet het gehoor of het publiek bepaalt ten leste de inhoud van de prediking, maar de grote Zender Zelf en Hij heeft ons als het boek van Zijn

openbaring Zijn Woord gegeven. Dat geeft de norm en de toon aan, en dat spreekt ook van het gericht. Daarom zwijgt Paulus niet van Gods oordeel noch in Athene, noch tegenover Felix, en dat hij beide malen geen gehoor vindt ligt niet, zoals o.a. *Stanley Jones* heeft beweerd, aan de methode van zijn prediking, maar aan het ongeloof van zijn hoorders.

Onze vaders hebben in hun Confessie geen andere geloofstaal laten horen.

Wij staan nog op dezelfde confessionele grondslag. Hier zij gewezen op Art. 37 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis; op Zondag 2—4 en 19 van onze Catechismus, en o.a. in § 4, 5, 15 van Art. I der Dordtsche Leerregels, al voeg ik hieraan de bekentenis toe, dat m.i. in het bevestigingsformulier voor de dienaren des Woords dit element niet voldoende tot z'n recht komt; het wordt er niet in gemist maar het komt er toch te zwak in uit.

* * *

Hoe moet dit geschieden?

Het is merkwaardig, dat in de homiletische litteratuur slechts een zeer algemeen antwoord op deze vraag wordt gegeven en men tevergeefs naar een gespecialiseerde voorlichting zoekt. Zelfs *Prof. Dr T. Hoekstra* spreekt er in zijn *Gereformeerde Homiletiek* slechts sober van, terwijl de homileten uit de Belijdeniskerk van Duitsland niet meer doen dan even dit punt aanroeren; de Engelsen zijn ook schaars in hun behandeling van de boodschap van Gods gerechtigheid, en alleen als de eschatologie, d.i. de leer der laatste dingen in de prediking aan de orde komt, wordt de belangstelling levendiger. Maar ook dan weer, (ik noem hier alleen het boek van *P. Fiebig*, *Die Eschatologie in der Predigt*, 1935) worden we op het punt van het oordeel Gods zeker niet bevredigd. Het is alsof dit onderwerp gemeden wordt. Alleen *J. v. Andel* heeft, in zijn *Vademecum Pastorale* aparte hoofdstukken gewijd aan: *De prediking van het gericht*, *Christus' Wederkomst*, *Bekeert u*, *Prediking aan afvalligen*, en vooral in het eerstgenoemde

hoofdstuk kostelijke wenken gegeven, die hierop neerkomen, dat de prediking der Wet “dient om den mensch vreesachtig te maken voor het toekomstige Gericht” (blz. 178). Ook bij *Kuyper Sr.* en *J. C. Sikkel* vinden we voortreffelijke opmerkingen, die straks wel ter sprake komen wanneer we verschillende vragen van de “methode” dezer prediking met elkaar behandelen.

Hoe moet nu de *wijze van behandeling* zijn? In de eerste plaats zou ik dit willen opmerken, dat we bij de prediking van het gericht Gods in alles rekening hebben te houden met het *object van de kerkelijke dienst*.

Dit object is eerst de *kerk*.

Zij is de gemeente van Jezus Christus, die wij naar het Woord Gods te beschouwen hebben als het lichaam des Heeren, als de kudde van de goede Herder, als de tempel van de levende God, als het huis des Heeren; *ook aan haar moet de boodschap gebracht worden, dat onze God een verterend vuur is*; ook die gemeente moet horen, dat God op aarde Zijn vonnis heeft en dat Christus wederkomt om te oordelen de levenden en de doden; *in de dienst des Woords aan Christus' kerk, hoezeer we haar als kerk handhaven, mag de boodschap van de dies irae, de dag des toorns, niet achterblijven*; ook deze gedeelten der Schrift mogen niet veronachtzaamd worden, *maar primair*, en ik stel dit met grote nadruk voorop, *om deze gemeente te troosten*, in de lijn van vraag 52 van onze Catechismus: *wat troost u de wederkomst van Christus?*

“De bespreking (zo zegt *Dr A. Kuyper* in E 'Voto II, blz. 65) van het laatste oordeel moet dus niet aangevat van de zijde der verschrikking, maar van den kant der vertroosting, gelijk èn onze Catechismus èn onze Confessie (Art. 37) dit dan ook doen. Ge vindt daar niet de theorie der bangmaking. Geen prediking van het oordeel om de lieden door bangheid braaf te maken en bij de Wet te houden. Dit toch is de taal van het *werkverbond* maar niet de sprake van het verbond der *genade*, en de uitkomst heeft dan ook getoond, dat zulk een prediking der verschrikking en der ontzetting eer verhardt en de consciëntie toeschroeit, dan dat ze machtig zijn zou om van

zonde af te houden... Heel dat systeem van verontrusting der gemoederen met de verschrikking der hel is dan ook steeds door ons, Gereformeerden, verworpen. Bij de voorstelling, die we uit de Schrift over *het* oordeel opnemen, stond steeds de persoon van Christus en niet ons werk op den voorgrond"; of om het in onze woorden te zeggen: in de Maranathaboodschap overheerse de toon der vertroosting, zoals antwoord 52 van onze Heid. Cat. troostend en schoon doet.

Dit is de verbinding van Wet en Evangelie. Dit is de eenheid van gericht en genade. Een eenheid, welke vastligt in Jezus Christus, Die Zich te voren voor ons in Gods gericht gesteld heeft, en in Wie en om Wiens borggerechtigheid het oordeel Gods voor al de Zijnen vrijspraak betekent. Dit moet voorop gaan.

Juist, omdat wij predikers zijn van het kruis van Christus, en wie het verzwijgt, kweekt, zo merkt *J. van Andel* terecht op, onder zijn hoorders wanhoop, want waar is er dan uitkomst en troost voor de zondaars?

Het spreekt wel vanzelf, dat deze vertroostende prediking niet het ontdekkende en waarschuwend element mag missen, (daarover spreken we met elkaar in het volgende gedeelte), maar voor Christus' kerk sta op de voorgrond, dat Christus' wederkomst ons troost; dat sterven ingaan is in het Vaderhuis; dat voor God verschijnen betekent de vrijspraak te horen; dat de plaats voor de rechterstoel voor Gods volk in Christus een plaats der vreugde is, want alleen zó en niet anders wordt het hemelverlangen gesterkt en het heimwee der bruid verinnigd, die om Zijn komst ten gerichte smeekt: *kom Here Jezus, ja kom haastiglijk.*

Hoe zou deze bede mogelijk zijn, als de dag des oordeels niet tegelijk de dag der vertroosting was, en hoe zou Paulus kunnen belijden, dat het sterven hem gewin mag zijn, wanneer hij niet hiervan verzekerd was, dat ook het oordeel hem niet kan scheiden van de liefde Gods in Christus Jezus? Laat dan de boodschap des gericht de gemeente brengen tot onze Borg en Middelaar en laat in het Maranatha de klank gehoord worden:

verblijd u, o kerk des Heeren, want uw Koning komt en de dag der eeuwige vreugde breekt aan.

VI. Aspecten in de gerichtsprediking.

De vraag, met wier beantwoording wij reeds begonnen zijn, raakt het *hoe* der gerichtsprediking, en wij zagen, dat deze prediking, gericht op de gemeente van Jezus Christus, beginnen moet met haar te boodschappen welke rijke vertroosting voor haar in het oordeel Gods en in de komst van haar Heiland ten gerichte gelegen is. Maar deze vertroosting is de enige factor in deze boodschap niet.

We hebben haar te zien in het volle licht van *de totale bediening van de sleutelmacht*, en dus in het nauwste verband met dit feit, dat niet allen Israël zijn, die van Israël zijn; er moet ook van een gesloten deur worden gesproken; de gerichtsprediking moet aandringen op ernstig zelfonderzoek; zij moet de vragen stellen: kan ik met blijdschap de Rechter ontmoeten, of, zoals *Calvijn* opmerkte, heb ik de verzoening in Christus' bloed? Dit is niet, zoals *Ds W.H. v. d. Vegt* in de Inleiding op de uitgave van *Calvijn's* preken terecht zegt, met de ene hand terugnemen wat met de andere gegeven is, maar dit is, in overeenstemming met de Heilige Schrift, de werkelijkheidszin van *Calvijn*; zo ziet hij, zo moeten wij de gemeente des Heeren zien, en om die reden ontdekkend en vermanend preken; daarom moet zeker begonnen worden met aan de gemeente te verkondigen, dat haar zonden vergeven zijn, maar tegelijk moet, (en nu citeer ik *Dr A. Kuypers* in *E Voto*) "week aan week van Godswege het oordeel van de verdoemenisse aangezegd aan een iegelijk, die zich tegen het geloof verzet en zich niet met waren harte tot zijn God bekeert. Het moet u allengs onmogelijk gemaakt worden om nog langer tegen uw God tegen te staan, zodat ge tenslotte één van beide doet: óf het aan God gewonnen geven, óf uitgaat en zegt: Neen, onder zulk een prediking kom ik niet meer (dl III blz. 311, 312).

Dat zegt de man, wien door velen verweten wordt, dat zijn leer de oorzaak is van veler valse gerustheid; daarom is het ook geheel onjuist de voorstelling te geven of te versterken alsof

Kuyper in alle talen over Gods wraak en verdoemenis gezwezen heeft; deze zinnen uit *E Voto* bewijzen het tegendeel, en indien één onder ons, dan heeft hij zijn leerlingen op het hart gebonden de gemeente des Heeren in Zijn naam te waarschuwen en te preken naar de heilige opdracht Gods aan Zijn wachters op Sions muren: *Als Ik tot de goddeloze zeg: o goddeloze, gij zult de dood sterven! en gij spreekt niet om de goddeloze van zijn weg af te manen; die goddeloze zal in zijn ongerechtigheid sterven, maar zijn bloed zal Ik van uw hand eisen* (Ezechiël 33:8 e.v.).

Over de verdoemenis, over Gods schriklijk oordeel mag dus niet gezwezen worden, want de prediking draagt niet alleen een *vertroostend*, doch ook een *waarschuwend* karakter, maar nu is het de vraag of wij dit in elke preek moeten doen en of in iedere dienst des Woords een voorname plaats moet worden ingeruimd aan het gericht Gods. De beantwoording van deze vraag hangt af van een andere vraag, nl. deze wat eigenlijk bediening van het Woord is. Zij is en kan niet zijn een bediening in het algemeen van enkele waarheden, maar zij moet zeer concreet zijn; zij brengt deze of gene heel bepaalde boodschap aan de gemeente van Christus, en die boodschap vinden we in de voorgelezen tekst; die tekst is, neen niet een bespiegeling over een of ander interessante ziclsgestalte maar heel direct een Woord van God met een duidelijke vocatief, met een scherpe aanspraak, met een klaar adres; *dit woord moet worden vertolkt* en dit woord alleen, zonder enige toevoeging om misschien de preektijd vol te krijgen of om een deel der hoorders te bevredigen, en zonder een enkele verkleining omdat men er geen doorzicht in heeft en ... de naam niet wil verliezen van heel kort te preken. Die en die boodschap, die gelezen is, moet aan de gemeente worden gebracht; woord voor woord verklaard; in haar bijbels verband toegelicht; in haar actuele betekenis toegepast, en als de prediker met dit alles klaar is zegge hij met vrijmoedigheid *amen*; dit zal de ene maal 70 minuten na het votum en een andere keer 80 en soms misschien 60 zijn, maar deze tijdsduur hangt van de tekst af. Die bepaalt de preek, ook of er speciaal over het gericht zal

gesproken worden of niet. Als we, om dit duidelijke voorbeeld te nemen over Fil. 4:4 preken: *Verblijdt u in de Heere te alle tijd; wederom zeg ik u: verblijdt u*, mogen we niet, terwille van 'n paar zwaartillende zusters de helft van de preek aan de droefheid wijden; daarover kunnen wij het een volgende keer hebben, als we als tekst nemen Math. 5:4: *Zalig zijn zij die treuren*. Zo is het ook niet juist, indien we Zondag aan Zondag ook bij teksten als Rom. 5:1; 8:31 e.v.; Efeze 1:4; Hebr. 2:10; 8:12; 12:1, 2 e.a. veel zouden spreken over het oordeel Gods; dan doen wij licht tekort aan de verklaring van de boodschap, die we als onze tekst kozen, en vallen we elke keer weer in een vervelende herhaling. Er zijn teksten genoeg in de Bijbel, die van Gods gericht spreken, *en ook daarover moet geregeld geprekt worden*.

Mits niemand dit laatste verkeerd versta. Dit betekent niet, dat wij bij de eerstgenoemde Bijbelplaatsen over de gesloten deur moeten zwijgen en niets, geen woord tegen de ongelovigen hebben te zeggen. Zo staat het zeker *niet*.

Al moet het hoofdaccent in deze prediking zonder enige reserve vallen op de open deur en de rijke vertroosting in Christus, *de waarschuwing, welke wijst op de gesloten deur, mag in geen preek worden vergeten*.

Al is het in één enkele markante zin.

De boodschap van Gods “verbondswraak” (merkwaardig, dat Zondag 31 dit woord helemaal niet noemt), moet in elke prediking haar vermanende taal, al is het dan slechts even, doen horen, en al eist dit veel preekbeleid, al vraagt dit in de opbouw een goed-verantwoorde architectoniek, de prediker zwijge niet over Gods toorn jegens hen, die op zo grote zaligheid geen acht geven.

Elke prediker moet zich vrij kunnen weten van “het bloed van hen, die hem horen.”

Deze vrijheid geniet hij niet door een eenzijdige, overdreven verkondiging van Gods lokkende liefde in Jezus.

* * *

Dit laatste zeg ik ook met grote nadruk in verband met de prediking onder de “onkerkelijken” en dus het werk der Evangelisatie.

Ook ten opzichte van hen, (ik heb hierover reeds met een enkel woord gesproken) mogen we nooit zwijgen van God, Die een verterend vuur is, en moeten we altijd weer de stem laten horen:

Ontwaak en sta op, het gevaar is zo groot.

Wie kiest, o verdwaasde, voor 't leven de dood? Mits dit gebeurt met grote wijsheid en voorzichtigheid. Wij moeten naar het voorbeeld van Jezus beginnen met te lokken en te trekken; wij vangen aan met de blijde tijding der zondaarsliefde Gods; wij laten als eerste toon horen de klank der genade: komt allen tot Hem, want Jezus neemt de zondaars aan, maar wij vergeten daaraan zeker niet toe te voegen of liever we mogen daarbij niet vergeten de zeer ernstige prediking, dat, indien men niet komt, indien men niet gelooft, indien men de boodschap verwerpt, dezelfde Jezus, Die voor zondaren leed en stierf, als Rechter hen zal oordelen; allen moeten wij geopenbaard worden voor Zijn rechterstoel, en als we wel het Evangelie gehoord hebben en niet wilden luisteren, niet wilden gehoorzamen, ons niet gewonnen wilden geven, ons oordeel zal vreselijk niet gewonnen wilden geven, zal ons oordeel vreselijk wezen; de Rechter zal ons niet sparen, en ook geen der Evangelisatie-objecten; het zal Tyrus en Sidon, het zal Sodom en Gomorra in de grote dag des gerichts verdragelijker zijn dan Kapernaüm en Bethsaida, dan Amsterdam en Finsterwolde

Sta op uit de doden, o zondaar, of beef voor God en het jongste gerichte. Dat dit niet sensationeel mag geschieden spreekt eigenlijk wel vanzelf.

Ik hoop in het laatste gedeelte nog te spreken over de sobere wijze, waarop Gods oordeel moet worden verkondigd, maar ik grijp hierop nu reeds even vooruit, wanneer ik deze opmerking

maak, dat de predikers, (ook de straatpredikers), zich m.i. wachten moeten voor allerlei gezwollen voorstelling en zinnelijke uitbeelding van Gods gerichtsvuur. *J. van Andel* merkt in zijn *Vademecum* wel op, dat men rekening dient te houden met zijn toehoorders, maar hij voegt hier toch ook aan toe, dat men, bij de prediking van de straf der verdoemden, niet in bijzonderheden trede, “gedachtig dat wij niet verder mogen gaan dan de Schrift, die er genoeg van zegt om onze ziel te ontroeren, maar niet genoeg om het donker der helle te verlichten.” (blz. 178, 179).

De boetepredikers van vroeger en later tijd waren helden in zulke schrikkelikheden, maar deze helden hebben weinig hemeloverwinningen behaald.

Het komt er op aan om in sobere taal te spreken, en dat niet alleen bij het gericht, dat tot straf leidt, maar ook bij het oordeel, dat het *loon* van Gods kinderen in zich besluit. Ook aan dit laatste moeten wij onze aandacht geven. De gerichtsprediking heeft grote waarde om op te roepen en op te wekken tot *heiligmaking*; de Rechter zal immers ook het loon uitdelen, en de prediking heeft tot taak deze zijde van het oordeel in niet-minder-klaar-evangelisch licht te stellen; al is alles ook *gratia sola*, d.w.z. door de genade alleen, en *fide sola*, d.i. uit het geloof alleen, dit *sola*, dit alleen is nooit solitair, is nimmer *eenzaam* doch sluit steeds de werken in; *God zal een iegelijk oordelen naar zijn werken, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad*, (2 Cor. 5:10; vgl. Matth. 25; Gal. 6:5; Openb. 2:23; 22:12). Deze loongedachte, die we uitvoerig in de Heilige Schrift vinden, is in onze Dogmatiek en Ethiek m.i. niet voldoende tot haar recht gekomen, en ook in de prediking wordt zij wel eens veronachtzaamd. Wij zijn doodsbenauwd, dat de hoorders roomse smetten in onze preken zullen vinden of in opstand komen tegen onze “werkheiligheidsleer”, — terwijl toch in Zondag 24 vrg. 63 deze echt-evangelische waarheid van de beloning der goede werken duidelijk en zuiver beleden is. Het is m.i. noodzakelijk, dat de gemeente, meer dan tot dusver aangespoord worde om te zien op het loon, op de kroon, die de

rechtvaardige Rechter in Zijn grote dag geven zal, en ... om deze voorgestelde vreugde met des te meer volharding en vreugde de loopbaan te lopen. Er moet verlangen zijn naar Jezus' dag ook om de heerlijkheid, die dan wacht, en dit element, dat we in Matth. 5 en 25 en in de Brieven van de verheerlijkte Heiland aan de zeven kerken van Klein-Azië in Openb. 2-3 in telkens andere bewoordingen lezen, moet ook in de dienst des Woords tot z'n recht komen. Strijd, kind des Heeren, want wie overwint, Christus zal hem geven . . .

Volhard tot het einde, pelgrim, want ge zult uit de hand van de Rechter ontvangen . . .

Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid. In Jezus' gericht, als Hij de laatste vierschaar spant, wordt de harmonie tussen gehoorzaamheid en bekroning, tussen "deugd en geluk" in volle glorie openbaar.

VII. De soberheid in deze prediking.

Er is nog een laatste aspect, vanwaaruit wij de gerichts-prediking kunnen en moeten bezien, en dit is het aspect van de wereldgeschiedenis in het nauwste verband met de heilshistorie; ik bedoel de gangen Gods door deze eeuwen en Zijn oordelen, die op aarde zijn; de tekenen der tijden, die het Maranatha spellen, en het apocalyfisch, eschatologisch karakter van de dagen, die wij beleven. Onze tijd is niet een tijd van rust en vrede, van blijde groei van Gods kerk en van arbeidsvelden, die juichen en zingen; hij is een tijd van geweldige bewogenheid, van allerlei parousie-verschijnselen, van oorlogen en geruchten van oorlogen, van aardbevingen en andere natuurrampen, van pestilentiën en hongersnoden, en in deze catastrophale gebeurtenissen hoort ieder, die het geluid van het Woord Gods kent, de klank van de heraut-bazuin: de Koning komt, de Rechter nadert. En in zulke gespannen tijden verwacht de gemeente een prediking, die haar op de komst van de Rechter voorbereidt, die het boek der Openbaring opent, die grepen doet uit Mattheüs 24 en 25, die 2 Thess. 2, de profetie van de antichrist aandurft, die ingesteld is op de volkerenbotsing en de conflicten der laatste tijden, en die ook de staat Israël binnen haar gezichtskring betreft. Wel verlangt de kerk niet, dat elke Zondag deze boodschap van de preekstoel zal klinken, want dit kan haar zeer zeker afstompen, maar wel, dat zij een van de hoofdthema's vormt van de dienst des Woords, die immers rekenen moet, gelijk de Heiland in Matth. 16:1-4 gezegt heeft, met de tekenen der tijden, d.i. met de verzienlijking van wat zich intern in de geesteswereld afspeelt, en met het *gelaat* dezer tijden. Hierbij doen zich veel gevaren voor.

Van de zijde van de kerkleden en van de kant der predikers. De eersten zijn vaak belust op sensationele onthullingen en verdringen zich om de predikers, die alles van de Openbarings-symboliek afweten, en alle getallen, kleuren, vormen, indelingen, gestalten, enz. haarfijn verklaren kunnen.

De laatsten worden dikwerf in een hoek geduwd, waarin ze om aan al deze “lusten” te voldoen, zich uitputten om zo interessant en spannend mogelijk te preken, zodat de hoorders elk ogenblik het gieren van de atoombommen verwachten, en de veewagens al buiten zien staan, die ze op weg naar Siberië zullen brengen.

De eersten houden niet op met vragen en de laatsten worden soms meegezogen in een maalstroom, waarin de dienst des Woords ondergaat in een “griezelige of ultra-schokkende” beschrijving van het wereldeinde. Zo mag het niet en zo moet het niet. De Schrift is in deze dingen zeer sober en de prediking zij het ook.

Zij houde zich zeer ver van alle adventistische propaganda voor eigen gevoelens en voor de gedurfd voorspellingen van Pinkstergemeente en Maranathagroepen; voorspellingen, die, en heel veel gereformeerde kerkmensen zijn er erg gevoelig voor helaas, in deze tijd vol sensatiezucht weerklank vinden in zielen, die hijgen naar eschatologische romantiek, en het meest zich gesticht wanen door een virtuositeit in de verklaring der apocalyptische profetieën, welke me altijd doet denken aan de vraag van Izaak tot Jakob: *hoe is dit, dat gij het zo haast gevonden hebt, mijn zoon?* (Genesis 27:20).

De gerichtsprediking blijve ook in dit opzicht streng-Schriftuurlijk, en zij (en dit is een eis van groot gewicht) zij tot in de kleinste onderdelen *sterk-christocentrisch*. Dit geldt voor alle aspecten, welke wij besproken hebben, en dit naar tweeërlei kant.

In de eerste plaats naar deze zijde, dat Christus voor ons Zich in Gods gericht gesteld en alle oordeel gedragen heeft, zodat er geen verdoemenis is voor degenen, die in Christus Jezus zijn.

Deze registers der vertroosting kunnen en mogen *alle* worden uitgetrokken, en de prediker, wiens oordeelspreek op deze wijze een Jezus-preek is, brengt een boodschap vol vreugde voor allen, die Zijn eigendom zijn, maar tegelijk vol waarschuwing voor ieder, die Hem verwerpt.

En ten tweede moet de gerichtsprediking Christus-verkondiging zijn, omdat de Vader Hem het oordeel heeft overgegeven. (Joh. 5:22 ev.), en Hij het oordeel velst naar Zijn Evangelie; ieder mens krijgt met Hem te doen; wie Hem verwerpt als *de* levensbron, als *de* vrijspraak, als *de* zaligheid, snijdt zichzelf van het leven af, ontzegt zich de vrede en de vreugde, haalt over zich het vonnis van de eeuwige dood, is alreeds geoordeeld, zegt Christus, en de toorn Gods, die door onze Borg voor de Zijnen gedragen is, blijft op hem.

Nu hangen hiermee tal van andere dogmata samen. We zouden over Gods gericht niet kunnen spreken, als wij op grond van de Heilige Schrift niet geloofden aan Zijn gerechtigheid, aan Zijn straf, aan Zijn heilig oordeel; als wij niet beleden, dat de genade particulier is, en dat ons heil rust in Zijn welbehagen; als we niet tal van dwalingen als de leer der conditionele onsterfelijkheid, de opvatting van het absolute of conditionele (relatieve) universalisme, en de dwaling van de theosofisch-getinte stromingen radicaal verwierpen; daarom is er ook van een bijbelse gerichtsprediking alleen sprake op de basis der gereformeerde belijdenis, die vóór alles Gods souvereiniteit belijdt, en zonde zonde, oordeel oordeel en dood dood noemt, zonder enige verzwakking en in de sterke intonatie van de Heilige Schrift. Zij, het Woord van God, openbaart ons de majestueuze waarheid en geweldige werkelijkheid van gericht en verdoemenis, en het is ons niet geoorloofd hierover te zwijgen; we hebben dienaren te zijn van het Woord Gods, en dat Woord geeft ons geen enkele vrijheid om een deel der waarheid te verdonkeremanen terwille van menselijke begeerten. Daarom moet bij de tekstkeuze ook met de boodschap van het gericht gerekend worden, en teksten als de oordeelsprediking der oudtestamentische profeten, of als Matth. 24:29-35 en 25:31, of bv. 2 Cor. 5:10 (de noodzaak van het oordeel) mogen niet onbepreekt blijven; de Schrift is vol van de waarschuwendende roep, dat de Rechter voor de deur staat.

Mits deze prediking gespeend zij aan alle ruwheid en elke trivialiteit.

De dienst des Woords is altijd te kostbaar voor de straat- en jooltaal, voor het vloot- en het marktjargon, en wie populair wil zijn, verlage zich niet tot een “dialect”, dat in de nette conversatie; niet zou passen.

Dit geldt ongetwijfeld vooral voor de prediking van Gods oordeel, waarin alle ruwheid gemeden moet worden. Deze ruwheid wil ook *J. van Andel* niet, die, (en nu kom ik op zijn vroeger reeds aangehaalde woorden uit het *Vademecum Pastorale* terug) wel deze aanwijzing geeft: “Niet van betekenis ontbloot is de vraag, of men de vrees voor het Gericht opwekken mag door eene zinnelijke schilderij op te hangen van de straffen der veroordeelden. Onzes inziens dient men in dat opzicht rekening te houden met zijne hoorders. Bij de kinderen moet men zedelijke indrukken door zinnelijke indrukken verwekken; dit wijst ons hier eenigszins den weg aan. Ruwe menschen moeten anders behandeld worden dan hoogere naturen; zij hebben harde woorden van noode, en men moet hun de hel als hel laten zien, wil men, dat zij naar u hooren. Judas zegt dan ook in zijn brief, vs 23, dat men onderscheid moet maken, en sommigen met ontferming behandelen, maar anderen door vreeze behouden, dat is, door de voorstelling van het schrikkelijke oordeel Gods, dat gaan zal over hen, die zich *niet* bekeren. Maar elke prediker bedenke, dat alles zijn grenzen heeft... In elk geval vergete geen prediker, die over het Gericht handelt, om het lijden der verlorenen ook van zijn zedelijken kant voor te stellen” (blz. 178, 179). Ik zou in dit stuk *vademecum* de nadruk willen leggen op de woorden, dat *alles zijn grenzen heeft*, m.i. moet de prediker zo sober mogelijk zijn, ook tegenover ruwe mensen, en baat een realistische schilderij van de helse smarten bitter weinig; voor zulk een “zinnelijke tekening” biedt de door *van Andel* aangehaalde tekst uit Judas al heel weinig grond; de uitdrukking *door of in vrees* wil niets anders zeggen dan, (zoals *Greijdanus* m.i. terecht exegetiseert), de vrees voor alle besmetting der zonde, en sluit zeker niet in zich de vermaning om de mensen benauwd te maken door een drastische prediking van de hel; hoe verder men zich van dit laatste verwijdert, hoe dichter men bij de

Schrift blijft, die, en wat zegt *van Andel* dit fijn en treffend, “er genoeg van zegt om onze ziel te ontroeren, maar niet genoeg om het donker der hel te verlichten”.

Daarbij komt nog iets anders.

Als wij spreken over Gods straf, over de verdoemenis, over de hel, spreken we als geredden, als zij, die zelf “als een brandhout uit het vuur gerukt zijn”, en dit moet in de prediking te merken zijn.

Iemand, die uit een brandend huis gered is, spreekt niet met wellust over de anderen, die er, *zelfs door eigen schuld*, in achter bleven en omkwamen, en ieder die weet wat het zeggen wil “van de straf ontheven te zijn” spreekt bewogen over deze straf en over Gods eeuwig oordeel. In dat spreken trille tegelijk een diepe toon van ontferming. Hierin overheerse de tere klank van mededogen. Deze prediking zij vóór alles afgestemd op de ootmoedige eerbied voor de heilige God, Wiens oordeel rust op d'allerbeste wetten, en Die in Zijn zwaarste straffen “volmaakt en rechtvaardig” is.

We willen als gereformeerde predikers de “daverende, sensationele beschrijving der hellevlammen” overlaten aan de “donderende dominee's of de fanatieke boeteprediker der allerzwaarsten onder de zwaarste piëtisten”; we wagen ons ook niet aan enige concurrentie, want wie nog een beetje gereformeerd, ik mag ook zeggen: evangelisch fatsoen heeft, verliest het tegen deze “zware artillerie” toch; we willen hierin graag bijbels blijven en ons ook houden aan de termen der Schrift; hieraan moet eigenlijk elke prediker zich gebonden weten, en daarom moeten we eigenlijk ook niet zeggen, dat we deze realistische beschrijvingen *graag* overlaten aan anderen; we doen het helemaal niet graag; we willen liever, dat ze in geen enkele boodschap des Evangelies meer voorkomen, en dat iedere Boanerges binnen de grenzen van het Woord Gods blijft; we verlangen, neen, niet naar een salon-kansel-stijl van onwaarachtige gemanieerdheid of naar een hoftaal uit de tijd der franse romantiek, maar we verzetten ons tegen het jargon van de bierkaai en tegen de vulgaire, ordinaire, onsmakelijke

inkleding, waarvoor èn de preek èn onze schone taal te goed is; ik wilde wel, dat zulke predikers meer van onze Heiland leerden, hoe teer en hoe kloek tegelijk zij zich moeten uitdrukken.

Mits het gericht Gods een plaats hebbe in de prediking des Woords.

Mits de dienst van het oordeel Desgenen, Die op de troon zit, in getrouwheid worde vervuld.

Mits de boodschap van de dies irae, van de verdoemenis, van de hel, van het vuur, dat niet uitgeblust wordt, in bijbelse soberheid en getrouwheid tot de gemeente doorklinke en in het evangelisatie-werk niet zwijge, en dat de ontzaglijke waarheid niet gecamoufleerd worde, dat *niet allen zalig worden* en dat er ook is een brede weg, die ten verderve leidt.

Mits de wetenschap van de schrik des Heeren, van Hem, Die groot en vreeslijk is uit Zijn heiligdom, de predikers vervulle en hen dringe om met alle ernst en bewogenheid de mensen, indien dit mogelijk is, te bewegen tot het geloof. Zij willen immers zijn *Verbi Divini ministri*, bedienaars van het goddelijk Woord, en van geheel het Woord?

Welnu, dat Woord spreekt ook van de Rechter van hemel en aarde.

Daarom mag van Hem niet gezwegen worden, en Hij, Wiens Woord nooit ledig tot Hem wederkeert, vervulle Zijn dienstknechten met alle kracht die zij nodig hebben om deze gewichtige boodschap te brengen, verwekke in Zijn gemeente veel gebed ook voor deze zware arbeid, en zegene deze prediking tot eeuwig heil van strafwaardige mensenkinderen.